Naziv istraživanja: "Procjena potreba djece i mladih za preventivnim intervencijama", šk. go. 2024./25.

Provoditelj: Nastavni zavod za javno zdravstvo Osječko - baranjske županije

Godina provedbe: 2024

Kratki sadržaj:
Za provođenje istraživanja dobivena je suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih te Etičkog povjerenstva Nastavnog Zavoda za javno zdravstvo Osječko – baranjske županije. Prikupljanje podataka odvijalo se od 01. listopada do 31. listopada 2024. na području Osječko-baranjske županije.
Za prikupljanje podataka korištena je prilagođena verzija CTC Upitnika za djecu i mlade (eng. CTC Youth Survey, Communities that Care Survey). Upitnik je sastavnica modela razvoja zajednice „Comunities That Care“ i predstavlja instrument za ispitivanje rizičnih i zaštitnih čimbenika u razvoju problema u ponašanju kod djece i mladih kao i prediktora problema u ponašanju iste populacije.
Nakon prikupljenih suglasnosti, učenicima je u školi podijeljena poveznica s upitnikom, a za škole u kojima nije bilo moguće elektroničko prikupljanje podataka, osigurana je papirna verzija upitnika.
Istraživanje provedeno među:
Učenicima
Financijski podržano od:
MZ RH
Ciljevi istraživanja:
- utvrditi spektar rizičnih i zaštitnih čimbenika prisutnih u okruženju zajednice, škole, obitelji, vršnjaka/individue, kao i iskazivanje ponašanja kao što su nasilničko ponašanje, delinkvencija te zlouporaba psihoaktivnih tvari
- rezultati upitnika omogućit će prioritetno djelovanje s obzirom na problem i ciljano usmjeravanje preventivnih intervencija prema populaciji djece i mladih kod kojih je utvrđena značajna razina izloženosti rizičnim čimbenicima
- osnaživanje zaštitnih čimbenika.
Metode istraživanja:
Za provođenje istraživanja dobivena je suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih te Etičkog povjerenstva Nastavnog Zavoda za javno zdravstvo Osječko – baranjske županije. Prikupljanje podataka odvijalo se od 01. listopada do 31. listopada 2024. na području Osječko-baranjske županije. Za sudjelovanje u istraživanju kontaktirani su ravnatelji osnovnih i srednjih škola te su zamoljeni za suradnju. Svim školama poslan je i službeni dopis Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije s opisom projekta, pojašnjenjem svrhe istraživanja, obrascem za suglasnost roditelja/staratelja, te prikupljanje suglasnosti roditelja/staratelja za sudjelovanje u istraživanju. Nakon što su ravnatelji pristali na suradnju postavljen je online instrument za prikupljanje podataka. U skladu s etičkim kodeksom struke i GDPR-om poveznica s podacima projekta i zamolbom za sudjelovanje djece prvo je podijeljena roditeljima koji su davali pisanu suglasnost za sudjelovanje njihove djece na istraživanju. Nakon prikupljenih suglasnosti, učenicima je u školi podijeljena poveznica s upitnikom, a za škole u kojima nije bilo moguće elektroničko prikupljanje podataka, osigurana je papirna verzija upitnika
Uzorak:
U istraživanju sudjelovalo je ukupno 1508 učenika iz 39 škola s područja Osječko-baranjske županije, točnije iz 27 osnovnih i 12 srednjih škola.
Iz osnovnih škola sudjelovalo je 1043 učenika (69,2%), dok je 465 učenika (30,8%) iz srednjih škola s područja Osječko-baranjske županije. Od ukupno 1508 učenika 607 (40,3%) je bilo muškog spola, odnosno 901 (59,7%) ženskog spola. Najveći broj sudionika pohađa 8. razred osnovne škole, a najmanje sudionika 4. razred srednje škole.
Rezultati istraživanja:
Rezultati ovog istraživanja ukazuju na moguće pravce djelovanja preventivnih aktivnosti.

Gotovo polovina ispitanika obuhvaćenih ovim istraživanjem postiže vrlo dobar do odličan školski uspjeh. Prema školi većinom imaju pozitivne stavove. Najviše zadovoljstva djeca i mladi izražavaju u odnosu na mogućnost sudjelovanja u donošenju odluka u školi. Znanja stečena u školi smatraju značajnim za kasniji život (51%) no školske predmete i gradivo tek 27% ispitanika smatra zanimljivim. No ipak gotovo 30% ispitanika izjavljuje da nikad ili vrlo rijetko voli biti u školi. Dosadašnja istraživanja pokazuju da školski neuspjeh, neopravdani izostanci, negativan odnos prema školi visoko su rizični čimbenici za pojavnost rizičnih ponašanja.
Najveći broj ispitanih učenika izjavljuje da nisu bili žrtve nasilja, niti su bili nasilni. Međutim, gotovo 7% učenika su svjedoci nasilja svaki dan, a njih 2,6% žrtve su vršnjačkog nasilja, a tek svaki četvrti učenik (27,2%) pokušao je spriječiti nasilje. Većina učenika nije u romantičnoj vezi, no i pored toga ukupno 2,5% učenika izvješćuje o doživljenom fizičkom nasilju u romantičnoj vezi, a što je oko 10% od ukupnog broja mladih koji jesu u vezi.
Prva iskustva s psihoaktivnim tvarima stječu se u dobi od 10 godina (cigarete 7,7%; alkohol 16,2%), a s ilegalnim psihoaktivnim tvarima u dobi od 15 godina (kanabis 1,0%). Kockanje kao rizična aktivnost zastupljena je kod 3,1% učenika s tjednom učestalošću. Također, u ispitanoj populaciji čak 8,1% igralo je igre na sreću.
Procjena emocionalnih teškoća učenika govori o zabrinjavajućem postotku od 25,5%, učenika koji svoje emocionalno stanje u posljednja dva tjedna opisuju kao tužno i /ili bezvoljno. Nadalje gotovo 11% učenika ozbiljno razmišlja o suicidu a čak 4,1%, ukupno 62 učenika navodi da je imalo pokušaj suicida.
Unatoč zakonskoj regulativi, učenici koji su malodobni smatraju da bez većih poteškoća mogu nabaviti/kupiti cigarete i/ili alkohol. Također poznato im je i kako nabaviti kanabis (12%), ali i ostale ilegalne psihoaktivne tvari.
Po pitanju stava obitelji prema konzumaciji alkohola i nikotina i drugih psihoaktivnih tvari velika većina učenika navodi jasan negativan stav (alkohol 80%; droga 87,7%), no jednako je zanimljiv podatak da čak 23,5% učenika smatra da njihovi roditelji uopće ne bi ili uglavnom ne bi primijetili da su konzumirali alkohol.
Ozbiljne obiteljske probleme procjenjuje 14,2% učenika.
Podaci koji najviše zabrinjavaju iz rezultata istraživanja su:
1.Samoprocjena emocionalnog statusa djece i mladih u pravcu depresivne simptomatologije poput besmisla, beznađa, gubitka interesa, niskog samopoimanja, anksioznosti, teškoće s regulacijom sna;
2.Velika dostupnost i znanje o dostupnosti psihoaktivnih tvari kao i igara na sreću.
Rezultati ovog istraživanja potvrđuju dosadašnja istraživanja o rizičnim čimbenicima za narušavanje mentalnog zdravlja i razvoj kemijskih i ponašajnih ovisnosti su:
1.školski neuspjeh, neopravdani izostanci, negativan odnos prema školi;
2.dostupnost i pozitivan stav zajednice i/ili obitelji prema psihoaktivnim tvarima i igrama na sreću
3.vršnjačko nasilje;
4.narušeno mentalno zdravlje;
5.nejasna i nedefinirana obiteljska pravila i nedovoljno postavljene odgojne granice
Iz svega toga možemo zaključiti da su dva pravca daljnja djelovanja zajednice vrlo važna. I to s jedne strane jačanje represivnih mjera, a s druge jačanje svijesti o važnosti mentalnog zdravlja, jačanje psihološke otpornosti djece i mladih kroz širu mrežu adekvatne stručne pomoći na svim razinama prevencije.

Korištena literatura tijekom istraživanja i reference u kojima su rezultati objavljeni:

Bašić, J. (2000). Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži: teorijsko motrište. U: Bašić, J., Janković, J. (ur.). Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, str. 31-46.
Bond, L., Thomas, L., Toumbourou, J., Patton, G.C.i Catalano, R. (2000). Improving the lives of young Victorians in our community: A survey of risk and protective factors. Melbourne, Centre for Adolescent Health.
Coie, J.D., Watt, N.F., West, S.G., Hawkins, J.D., Asarnow, J.R., Markman, H.J. (1993). The science of prevention. A conceptual framework and some directions for a national research program. American Psychologist, 48, 1013–1022.
Dahl, R.E., Allen, N.B., Wilbrecht, L. i Suleiman, A.B. (2018). Importance of investing in adolescence from a developmental science perspective. Nature, 554(7693), 441-450.
Developmental Researchand Programs (2000). Comunities that care prevention strategies: A research guide to what works. Seattle, WA: School of Social Work.

Ferić-Šlehan, M. (2008): Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 44(1), 15-26.
Hawkins, J.D., Catalano, R.F., Arthur, M.W., Egan, E., Brown, E.C., Abbott, R.D. i Murray, D.M. (2008). Testing communities that care: the rationale, design and behavioral baseline equivalence of the community youth development study. Prevention Science, 9, 178-190.
Hawkins, J.D. (1999). Preventing crime and violence through communities that care. European Journal on Criminal Policy and Research, 7, 443–458.
Kwon, J. A. i Wickrama, K. A. S. (2014). Linking family economic pressure and supportive parenting to adolescent health behaviors: Two developmental pathways leading to health promoting and health risk behaviors. Journal of Youth and Adolescence, 43(7), 1176-1190.
Lebedina-Manzoni, M. i Lotar, M. (2011). Percepcija sebe kod adolescenata u hrvatskoj. Kriminologija & socijalna integracija, 19(1), 39-50.
Lebedina-Manzoni, M. i Ricijaš, N. (2013). Characteristics of youth regarding susceptibility to peer pressure. Kriminologija & socijalna integracija, 21(1), 39-48.
Mihić, J., Novak, M. i Bašić, J. (2010). Zajednice koje brinu: CTC Upitnik za djecu i mlade u procjeni potreba za preventivnim intervencijama. Ljetopis socijalnog rada, 17(3), 391-412.
Mrazek, P., Biglan, A. i Hawkins, J.D. (2007). Community monitoring systems: Tracking and improving the wellbeing of america‘s children and adolescents. National Science Foundation and Society for Prevention Research.
Novak, M., Ferić, M., Kranželić, V. i Mihić, J. (2019). Konceptualni pristupi pozitivnom razvoju adolescenata. Ljetopis socijalnog rada, 26(2), 155-184.
Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: New perspectives from brain and behavioral sciences. Current Directions in Psychological Science, 16(2), 55– 9.
Pavić Šimetin, I., Žehaček Živković, M., Belavić, A., Ištvanović, A., Mayer, D., Musić Milanović, S., Pejnović Franelić, I., Capak, K. (ur.), Kaić-Rak, A. (ur.) (2020). Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Pribavljeno 02.12.2024. sa https://hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/05/HBSC_2018_HR.pdf
Zloković, J. i Vrcelj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih. Odgojne znanosti, 12(1), 197-213.